

ENCOMI DEL MESTRE SEGIMON SERRALLONGA¹

És per a mi un goig introduir amb unes breus paraules d'encomi o elogi, com diu el títol del programa, la persona de Segimon Serrallonga, mestre meu i de molts dels que som ara aquí, en el dia que ha d'impartir la lliçó de comiat, amb què posarà el colofó a les seves obligacions acadèmiques diguem-ne laborals, no pas, però, a la seva vida acadèmica real.

I m'és un goig per molts i diversos motius. En primer lloc perquè, com a professor de la Universitat de Vic, membre del Departament de Filologia de l'Escola de Mestres primer i ara de la Facultat d'Educació, he tingut el privilegi de compartir amb ell, juntament amb els altres professors del departament, de la facultat i de la resta de la UV, moltes hores de treball, de reunions, i de sempre fructífer debat sobre múltiples qüestions relacionades amb la nostra tasca docent —com ara l'enfocament de les assignatures, les avaluacions, els plans d'estudi—, i també sobre altres qüestions més generals, com per exemple la situació de la nostra llengua i el seu coneixement i ús, la literatura i la seva presència i tractament a l'escola, la situació de la universitat, tant la nostra com la catalana i la d'arreu, i el seu futur, les seves funcions, etc. En totes les quals discussions i debats, cal dir-ho, en Segimon solia intervenir oportunament per fer-nos baixar del brancam perdedor on ens havíem anat enfilant i retornar-nos al terra ferm dels principis i els objectius fonamentals de la nostra tasca. En segon lloc, també he tingut la sort de treballar al seu costat en algunes tasques editorials a Eumo, l'editorial de la UV. Hi he coincidit, sobretot, al consell de redacció de la revista de poesia «Reduccions», al qual em vaig incorporar a partir del número disset, el setembre de 1982; i on ell —un dels fundadors de la publicació, juntament amb Miquel Martí i Pol, Antoni Pous, Jordi Sarrate, Lluís Solà i Ricard Torrents— hi ha tingut en tot moment, al llarg dels prop de vint-i-quatre anys de vida de la revista, que ara ja va per al número setanta-cinc,² una presència constant i activíssima, seleccionant, preparant i corregint els materials, comentant amb els col·laboradors alguns aspectes lingüístics o de fons dels originals i les traduccions, fent gestions i feines de tota mena i

1. Pronunciat el 26 de juliol de 2001 a la Sala de la Columna de l'Ajuntament de Vic, en l'acte d'inauguració de la VI edició de l'Escola d'estiu de la UV, dins el qual Segimon Serrallonga va impartir la lliçó de comiat, amb motiu de la seva jubilació com a professor de la UV.

2. El núm. 1 de la revista és de gener de 1977.

de tot nivell, i sobretot marcant la línia general de la revista al llarg de moltes discussions al mateix consell de redacció. Una funció orientadora que va beneficiar també moltes de les col·leccions de l'Editorial Eumo, i que en els darrers anys es va estendre a la Biblioteca de la UV, de la qual ha estat fins fa poc el director. En tercer lloc, he de dir que també l'he tractat fora de l'àmbit acadèmic i literari, des del principi dels anys setanta, quan jo era un noi que, com tants altres, tot just treia el cap al món en els temps convulsos i esperançats en què agonitzava la dictadura franquista, en què naixia i es consolidava l'Assemblea de Catalunya, en què es preparava el primer Congrés de Cultura Catalana, i en què la lluita política emergia de la clandestinitat i tendia a ser cada vegada més pública i massiva. En totes aquestes iniciatives i moviments, Segimon Serrallonga hi estava també activíssimament i generosament implicat, arriscant-hi la seva seguretat. L'hi recordo anant-nos a buscar o portant-nos sempre —per damunt i per sota de les disputes partidistes i doctrinàries que aleshores ens esgarriaven— a allò que per tots nosaltres era fonamental i que de vegades potser quedava colgat sota la bromera de tanta agitació: la defensa del país, el redreçament d'una llengua i una cultura perseguides, la recuperació plena de les llibertats democràtiques i nacionals, i la lluita per un progrés econòmic i social que comportés la millora substancial de les condicions de vida del poble. En quart lloc, com tants altres, he tingut el plaer de compartir amb ell moltes taules i sobretalles, de treball o d'esbarjo, o de totes dues coses a la plegada, que ell animava amb la vivor de la seva conversa, esquitxada d'un humor intel·ligentíssim i alhora fresquíssim, i amb la qual, bo i divertint-nos com mai, hi hem après de tot i força. I en darrer i cinquè lloc, l'he tractat a través de la lectura de la seva obra, de les traduccions, dels escrits sobre literatura i altres temes; i sobretot de la poesia, la seva obra més purament de creació, on he trobat sempre, més rica, més complexa, més potent encara, més rotunda i sincera, la manifestació de les seves commocions i les seves reflexions davant el món, la humanitat, la vida i les coses fonamentals i alhora més misterioses que limiten i omplen la nostra existència: l'amor, la mort, la meravella de la natura i del món i de nosaltres, els humans, animats per l'impuls de viure i de crear en plenitud. Una obra poètica, en definitiva, en què la sinceritat ha sabut vèncer sempre les forces cegues de la retòrica. I aquí vull recordar el que sobre això ha escrit el mateix Segimon en una breu declaració de principis titulada, amb tota la intenció, *Poètica*:³ «...el problema moral [...] és el que em preocupa més quan escric: dir de veritat i en la veritat allò que vull dir, allò que m'ha commogut de debò (que tant pot ser un arbre, com una dona, com el poema d'un altre): no mentir. Les paraules i les frases, les imatges i les idees, els acudits i altres forces cegues poden arrossegar el poema i l'home que l'escriu a llocs morals inexistent. Per l'herència cultural que porto, abomino tant de la insinceritat moral com de la insinceritat artística». Una obra poètica, la seva, de moment sols publicada en part, però que malgrat aquest fet ha tingut una recepció ja prou important; i a la qual s'ha dedi-

3. Publicada a «Mataróescrit», núm. 50 (maig de 1990) p. 39.

cat el darrer número de «Reduccions»,⁴ que es presentarà el proper 4 de juliol a l'Ateneu de Barcelona, on comptarem amb la participació del seu company de generació el Dr. Joaquim Molas, que s'hi ha referit amb aquests termes: «... la poesia de Segimon Serrallonga constitueix una aventura plantejada en termes absoluts. Una aventura, ahora, moral i verbal, com són les grans aventures que, en poesia, conec: Ausias, Villon, Hölderlin, Keats, Baudelaire...».⁵

He de dir que, si abans he gosat començar la intervenció fent aquest ràpid repàs dels diversos vessants de la meva relació amb Segimon Serrallonga, és simplement per posar-me com un modestíssim exemple (al cap i a la fi, ja em disculparan vostès, però era el que tenia més a l'abast) d'un tipus de relació calidíssima i cordialíssima que, en circumstàncies i graus diversos, Segimon Serrallonga ha volgut i sabut establir amb moltes persones més joves que ell, de dins i de fora de la UV, que han tingut la sort de tractar-lo com a professor diguem-ne regular d'una o diverses assignatures, tant a l'ensenyament secundari, on va exercir també força anys, com a la universitat; o bé que l'han tingut com a superior o com a col·lega a la feina, o com a company de treball en les innumbrables tasques cívi-ques, culturals i polítiques en què ha participat i amb les quals s'ha complacat feliçment la vida, perquè se l'ha enriquida i ens l'ha enriquida molt als altres. Amb tots nosaltres, els qui per les circumstàncies que sigui hem tingut la fortuna d'establir-hi aquesta mena de relació, Segimon Serrallonga ha exercit una influent i positiva funció de mestre, que va molt més enllà de la mera funció de professor-transmissor d'uns coneixements. I ha contribuït així a formar-nos decisivament en aspectes humans fonamentals, que estan per damunt i per sota dels estrictes coneixements tècnics, científics o filològics que puguem haver assolit cadascun de nosaltres ajudats per ell mateix o per altres professors que puguin ser tan solvents i competents en el seu terreny com Segimon ho és en el de literatura i la filologia. Em refereixo a aspectes i valors fonamentals que, si poc o molt hem aconseguit d'incorporar en nosaltres, ha estat en una molt bona mesura gràcies a ell, a la seva paraula, a la seva actitud, al seu tracte i la seva companyia, i que ens han afaïçonat i fet créixer d'una determinada manera com a éssers humans, tant en el pla intel·lectual com en el pla moral. Aspectes i valors que tenen a veure amb la nostra actitud envers els altres i envers nosaltres mateixos, envers la meravella del món, envers el saber i el coneixement i els seus usos, envers la tradició i la novetat artística i cultural, envers el nostre país, la seva gent, la seva cultura, la nostra llengua i la seva connexió amb el món.

És d'aquesta funció de mestre de vida, d'humanitat, d'ideals i de valors fonamentals —i no solament de filologia o de literatura estrictes—, que ha dut a terme Segimon Serrallonga, que vull parlar-los tot seguit ara a vostès. Ho faré ser-

4. «Reduccions. Revista de poesia», núm. 73-4 (febrer de 2001). Número extraordinari dedicat a l'obra de Segimon Serrallonga, amb textos inèdits del poeta i estudis de Ricard Torrents, Joan A. Argenter, Manuel Carbonell, Pere Farrés, Joaquim Molas, Jaume Pòrtulas i Joan Triadú.

5. Joaquim MOLAS, *Carta a l'editor*, dins Segimon SERRALLONGA, *Poemes 1950-1975* (Barcelona, Editorial Crítica, 1979), p. 8.

vint-me bàsicament d'alguns textos en què el mateix Segimon ha plasmat, en alguns casos de forma força sistemàtica, en altres més puntual, les seves reflexions sobre el mestratge entès com l'acabo de caracteritzar. Aquestes reflexions arrenquen de la seva pròpia experiència, bàsicament de la coneixença, el tracte i la correspondència que va entaular amb Carles Riba, amb qui va connectar a través de Joan Triadú al començament dels anys cinquanta del segle passat, quan tenia vint anys, juntament amb Antoni Pous i alguns altre membre de l'anomenat Grup del Seminari de Vic. Un grup que estava integrat, a més d'ells dos, per Josep M. Riubrogent, Josep Junyent, Josep Esteve, Ramon Cotrina, Josep Grau i Ricard Torrents, el qual, més jove, s'hi va afegir més tard. Segimon Serrallonga, en un text titulat *Riba i la joventut dels anys cinquanta*,⁶ ha parlat de «l'acció humanitzadora» de Riba respecte al seu grup i a altres grups de la mateixa generació, i s'hi ha referit com «aquest home entranyable sense el qual jo hauria viscut la vida de manera diferent». I afegeix que això també val per a «molts altres joves d'aquella època, sense els quals altres la cultura literària del país fóra també diferent». Un Riba, però, que no es va pas imposar autoritàriament ni va forçar res, sinó que es va limitar, donant-se i vessant-se cap als joves que s'hi acostaven, a fer aflorar en Serrallonga, Pous i molts altres el millor d'ells mateixos. Perquè, en paraules que Riba mateix va escriure en el text adreçat a Antoni Pous, datat a 2 d'octubre de 1951, que havia de servir de pròleg a l'antologia de poemes *Estudiants de Vic 1951*:⁷ «Mestre és aquell que ens allibera, tornant-nos a la realitat de nosaltres mateixos i de les coses». És mestre, doncs, aquell que reïx a transformar la vida del deixeble no pas imposant-li la càrrega feixuga d'un saber que l'anorrea, sinó alliberant-lo per mitjà de la descoberta d'un saber que el torna a la realitat més pura i fonda d'ell mateix i de les coses.

Com Antoni Pous, com Ricard Torrents i com altres del seu grup, Segimon Serrallonga, un cop acabats els estudis al Seminari, al cap d'un temps se'n va anar a completar-los a l'estranger, perquè com ha explicat ell mateix a propòsit de Ricard Torrents: «En aquell aire ribià, pur, sa de gran altura, políticament encara il·luminat per Prat de la Riba, també hi havia hagut una idea en acció: la formació superior no era del tot superior si no passava per una universitat nova [*nova, és clar, en relació a la universitat espanyola aleshores operant a Barcelona*] o mentrestant [*és a dir, mentre aquesta universitat nova no arribés al nostre país*] per alguna de les grans universitats europees».⁸ Conseqüentment, Antoni Pous i Ricard Torrents anaren primer a Roma i després a Tübingen. Ell, a Lovaina, on es va llicenciar en filologia clàssica. Anys més tard encara es llicenciaria en filologia catalana a la Universitat Autònoma de Barcelona. A la sòlida formació científica

6. «Serra d'Or», núm. 403 (octubre de 1993), p. 29.

7. La publicació de l'antologia, en la qual participava Segimon Serrallonga, va ser prohibida pels superiors del Seminari de Vic. Posteriorment Riba va incloure la carta-pròleg al llibre ... *Més els poemes* (1957).

8. Segimon SERRALLONGA, *Presentació* [de Ricard Torrents], dins *Vic en la perspectiva de l'any 2000. Cicle de conferències octubre-novembre de 1992* (Vic, Casino de Vic, 1992), p. 93.

i filològica adquirida en tants anys d'estudis universitaris, Segimon hi ha anat afegint encara la formació que s'ha donat ell tot sol, amb l'ajuda dels llibres, el viatges i les coneixences, i que en allò que té de més valuós recolza en extenses i intenses lectures literàries i filosòfiques de grans autors de tots els temps, en les llengües diverses en què van escriure els textos que l'han commogut i que de vegades, com en les casos de Blake, Brecht, i d'alguns poemes bíblics o de les literatures antigues d'Egipte, Grècia i Roma, ha traduït i recreat en català. Ha estat, doncs, també i sobretot un gran autodidacte, perquè com ell mateix ha dit en una entrevista recent que li ha fet Carme Rubio:⁹ «sembla que quan acabes uns estudis, estàs preparat per a recomençar-los. És una convicció meva que, poc o molt, tothom és autodidacte». I és que el deixeble alliberat pel gran mestratge ribià ha acabat esdevenint mestre d'ell mateix i mestre dels altres, mestre nostre, dels més joves que hem tingut la sort de tractar-lo.

I com ens ha fet de mestre? Doncs d'una manera que, en l'essència, s'assembla molt a la de Riba, tal com el mateix Serrallonga la va descriure en la lliçó inaugural dels curs 1983-1984 de l'Escola de Mestres:¹⁰ «El mestratge de Riba era el del mestre que escolta i estima, del mestre que s'aboca d'esperit i llegeix en la vida de l'alumne, que aprèn de l'alumne, i després parla». Un mestre que estudia amorosament, ell primer, l'alumne, i l'escolta abans de parlar; i un mestre, a més, que no vol mai «constituir-se en mestre únic», perquè justament del que es tracta és d'estimular virtuts, d'alliberar potencialitats i no pas de formar imitadors servils. Per això mateix Segimon Serrallonga, que sempre que pot es reconeix, com hem vist, afaïçonat pel mestratge ribià, pot dir, i el lector ho pot constatar, que, tot i que «hi ha també una relació molt certa de la nostra poesia amb la poesia de Riba, [...] jo no he escrit mai poesia ribiana, en Toni tampoc, en Junyent tampoc».¹¹ I tot seguit recorda la frase de la carta de Riba a Antoni Pous que s'ha esmentat abans: «“Mestre és aquell que ens allibera”, ens deia».

Ara bé, el deixeble alliberat, per aconseguir aquesta originalitat respecte del mestre i respecte dels altres, no ha pas tampoc de forçar res, sinó que s'ha d'esforçar a ser sobretot ell mateix i, per ser-ho, s'ha de reconèixer, això sí, també en allò que té de comú i de compartit amb els altres éssers humans. Aquests altres en qui cal reconèixer-se per conèixer-se, en qui cal cercar-se per trobar-se, en el cas del creador literari, del poeta, són també els grans autors de tots els temps i de tot arreu que han tractat amb sinceritat i profunditat les coses fonamentals. I aquesta és una de les principals veritats que Segimon Serrallonga, amb les classes, les conferències, la conversa i el tracte diari, ens ha ensenyat amb més insistència, amb més entusiasme i amb més profunditat: la vigència i l'actualitat de certa tradició, de certs textos, com el cant d'elogi a la gran meravella que és l'home, que

9. «Miramarges», núm. 27 (desembre 2000), ps. 6-13.

10. Publicada amb el títol *Llegir els clàssics amb Riba*, dins *Llibre de l'Escola 6: curs 1983-84* (Vic, 1984), ps. 75-85.

11. De l'entrevista conduïda per Carme RUBIO, «Miramarges», núm. 27 (desembre 2000), p. 9.

Sòfocles fa entonar al Cor en una escena de l'*Antígona*, o dels *Cants a la gran joia del cor*, una colpidora poesia amorosa de l'Egipte antic, la versió de la qual al català es pot trobar en el número de «Reduccions» abans esmentat. Perquè per a en Serrallonga, com per a Riba, «és pueril de pretendre, com pretenen sovint els joves, de descobrir veritats que no siguin elementals i quotidianes, ni que siguin, aquestes veritats, presents en el jove de la manera que ja ho eren en l'esperit del poeta tràgic».¹²

I tot vessant-nos pròdigament aquest ensenyament de la millor tradició literària i la seva vigència humana encara avui, Segimon no ha parat d'advertir-nos en contra del que ell ha anomenat «un gran malentès», consistent a «entendre que ja només és vàlida la literatura que es fa seguint les tècniques i els corrents modals de la modernitat». I això no sols es pot aplicar a la literatura, sinó a molts altres camps de la cultura i el pensament. Afirmar George Steiner que una de les principals funcions de la crítica literària, i la que en justifica més la pròpia existència, és la d'ajudar el lector a discernir entre allò que és una simple novetat immediata i allò que per contra és una novetat actual, que vol dir especialment operativa avui, en el nostre present, i que, per tant, és també, en un sentit profund, permanent. Doncs bé, Segimon Serrallonga no ha parat mai d'exercir aquesta funció de crític, tot guiant-nos apassionadament i sàviament en la coneixença de la bona literatura actual de tots els temps, tant del passat com del present, tant d'aquí com d'arreu, que ens parla sempre de les nostres grans veritats elementals i quotidianes.

Aquestes que acabo d'exposar són alguns dels trets i dels continguts més rellevants, al meu modest parer, del gran mestratge de vida, d'humanitat i de cultura que Segimon Serrallonga ens ha abocat des de l'energia de la seva persona i des de la potència de la seva saviesa filològica i literària, en tantes i tantes converses, classes, cursets i conferències a les quals se sumarà la que ens farà ara mateix i les que farà en el futur com a professor emèrit de la UV, com a escriptor o com a ciutadà.

Callo, doncs, per no dilatar més l'espera de la seva paraula, que és el que ha convocat avui tantes persones en aquest lloc. Abans, però, m'hi vull adreçar per dir-li públicament, en nom meu personal i dels molts amics i companys que hem rebut el seu mestratge:

Gràcies, Segimon, de tot cor. Gràcies, mestre.

FRANCESC CODINA I VALLS
Universitat de Vic

NOTA DE LA REDACCIÓ. — Ja compost aquest text, ens arriba la trista notícia de la mort de Segimon Serrallonga el dia 10 d'abril de 2002.

12. *Llegir els clàssics amb Riba, op. cit.*, p. 81.